

ชนิดของแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย
Study of the rare and Endanger Insects Species in the Southern
Part of Thailand

ชฎาภรณ์ เฉลิมวิเชียรพร   ยุวรินทร์ บุญทบ   สุนัดดา เขาวลิต
ชมัยพร บัวมาศ   อิทธิพล บรรณาการ   สิทธิศิริโรตม แก้วสวัสดิ์
กลุ่มกีฏและสัตววิทยา   สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

รายงานความก้าวหน้า

การศึกษาชนิดของแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2553 – กันยายน 2554 โดยการออกสำรวจแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์จากบริเวณเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติต่างๆ ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย และจากบริเวณที่มีป่าไม้ อุดมสมบูรณ์ในจังหวัดต่างๆ เช่น ภูเก็ต ระนอง นครศรีธรรมราช ตรัง สตูล เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสุราษฎร์ธานี พบแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ทั้งหมด 1 ชนิด ในอันดับ Lepidoptera ได้แก่ ผีเสื้อร้อนลมสยาม *Ldea leuconoe* (วงศ์ Danaidae) การวิจัยยังไม่สิ้นสุด ต้องดำเนินการต่อไปในปี 2555

คำนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางด้านแมลงสูงทั้งด้านจำนวนชนิดและปริมาณแต่จากสภาพ แวดล้อมปัจจุบันนี้เกิดสภาวะโลกร้อน (Global Warming) ที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับโลก อันเป็นผลมาจากกิจกรรมการเบียดเบียนและทำลายธรรมชาติ โดยไม่ตระหนักถึงคุณค่าและผลที่จะ ติดตามมา โดยเฉพาะปัญหาในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) สู่อากาศ ซึ่งก่อให้เกิด ปรากฏการณ์เรือนกระจก การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ซึ่งก็คือความเปลี่ยนแปลงของดิน ฟ้า อากาศ ในระดับโลก ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน หรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต (โชติชัย, 2552) และส่งผล กระทบต่อระบบนิเวศของแมลง ประกอบกับแมลงบางชนิดมีรูปร่างแปลก สวยงามเป็นที่ต้องการและ แสวงหาเพื่อสะสมไว้เป็นสมบัติส่วนตัวหรือซื้อขายแลกเปลี่ยน จึงมีการล่าจับแมลงกันมากเพื่อ ประโยชน์ทางการค้า จากปัญหาของระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งมีธุรกิจค้าแมลงเพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็วนี้ ทำให้นำเป็นห่วงว่าแมลงอาจขาดแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารหรือถูกจับไปเป็นจำนวน มาก มีผลให้แมลงบางชนิดที่มีปริมาณน้อยอยู่แล้วในธรรมชาติอาจสูญพันธุ์ไปได้ ดังนั้นจึงได้ดำเนินการ ศึกษาชนิดของแมลงอนุรักษ์โดยเฉพาะแมลงที่สวยงามและหายาก ซึ่งมีการล่า การค้ามากไม่ให้อายุ พันธุ์ไปจากประเทศไทยโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้นั้นยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสภาพ ป่าเป็นป่าดิบชื้น มีความหลากหลายทางชีวภาพรวมถึงความหลากหลายของชนิดแมลง และพื้นที่

รหัสการทดลอง 03-04-54-04-02-00-02-54

ดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาชนิดของแมลงอนุรักษ์ ดังนั้นจึงได้เนิการศึกษาชนิดแมลงอนุรักษ์ โดยเฉพาะแมลงที่สวยงามและหายาก และจากข้อมูลที่ได้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการประเมินสถานภาพของแมลงหายาก แมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ และแมลงที่สูญพันธุ์แล้วได้อีกด้วย

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. ตัวอย่างแมลงที่สวยงามและหายาก
2. เครื่องมือจับแมลง เช่น สวิง ปากคีบ
3. กั๊บดักแสงไฟ
4. เครื่องมือจัดรูปร่างแมลง

วิธีการ

1. รวบรวมตัวอย่างแมลงทุกชนิดจากสภาพธรรมชาติ ซึ่งในสภาพธรรมชาติสามารถรวบรวมได้โดยวิธีการต่อไปนี้

- ใช้สวิงโฉบ (ผีเสื้อ ดั่งปีกแข็ง ฯลฯ) ใช้มือจับ (หนอนผีเสื้อ หนอนด้วง ฯลฯ) หรือใช้ฟู่กันเขี่ยจากต้นพืชที่แมลงเหล่านี้เข้าทำลาย

- นำตัวอย่างแมลงที่รวบรวมได้ มาจัดรูปร่างและตรวจจำแนกวิเคราะห์ชนิดจากลักษณะภายนอกภายใต้กล้องจุลทรรศน์ stereo microscope แล้วบันทึกรายละเอียดต่างๆ เช่น รูปร่าง ลักษณะ ขนาด และสี เป็นต้น โดยตรวจสอบลักษณะที่สำคัญทางอนุกรมวิธานด้วยการใช้เอกสารแนวทางการวินิจฉัยชนิดแมลง ประกอบการเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่เก็บรวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งทำให้ทราบถึงชนิดของแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์

- ตัวอย่างหนอนหรือแมลง นำไปเลี้ยงเพื่อศึกษาพฤติกรรมและการเจริญเติบโตเมื่อหนอนหรือตัวอ่อนแมลงเจริญเป็นตัวเต็มวัย นำไปจัดรูปร่างและอบแห้ง

2. ตรวจวิเคราะห์ชนิดตามหลักการของอนุกรมวิธานของแมลงแต่ละชนิด

- บันทึกรายละเอียดของแมลงบนแผ่นป้ายบันทึกกำกับตัวอย่างแมลงแต่ละตัว ได้แก่ ชื่อวิทยาศาสตร์ วัน เดือน ปี สถานที่และชื่อผู้เก็บตัวอย่าง และบันทึกรายละเอียดข้อมูลสำคัญของแมลงและชนิดของพืชที่พบตัวอย่าง ถ่ายภาพแมลงที่ได้ศึกษา

3. จัดเก็บแมลงในพิพิธภัณฑ์

- นำตัวอย่างแมลงจัดใส่กล่อง เก็บเรียงใส่ในลิ้นชักและเรียงตามลำดับตัวอักษรภาษาอังกฤษ

4. การดูแลรักษาตัวอย่างแมลง

- ใส่สารป้องกันแมลง (การบูรหรือลูกเหม็น) เพื่อป้องกันแมลงขนาดเล็กที่สามารถเข้าทำลายตัวอย่างแมลง ไร สัตว์ได้ทั้งในหีบไม้และในแต่ละลิ้นชักของแต่ละตู้เก็บ และเติมสารป้องกันแมลงเข้าทำลายตัวอย่างทุก 1-2 เดือน

- รมสารป้องกันกำจัดแมลง เช่น เมทิลโบรไมด์ (methyl bromide) ทุกๆ 6 เดือน

เวลาสถานที่

เวลา เดือนตุลาคม 2553 ถึง เดือนกันยายน 2554

สถานที่ - สํารวจจากแหล่งที่มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ เช่น สวนพฤกษศาสตร์
สถานีวิจัย ในภาคใต้ของประเทศไทย
- ห้องปฏิบัติการกลุ่มงานอนุกรมวิธานแมลง กลุ่มกีฏและสัตววิทยา
สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

จากการสำรวจแมลงที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ที่กำหนดไว้ตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ตามพื้นที่ป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในจังหวัดต่างๆในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ระหว่างเดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2554 พบแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ทั้งหมด 1 ชนิด ในอันดับ Lepidoptera ได้แก่ผีเสื้อร้อนลมสยาม *Idea leuconoe* (วงศ์ Danaidae) ตามรายละเอียด ต่อไปนี้

อันดับ Lepidoptera พบแมลงในกลุ่มผีเสื้อ 1 ชนิด 2 ตัวอย่าง

วงศ์ Danaidae สํารวจพบ ผีเสื้อร้อนลมสยาม (ภาพที่ 1)

Scientific name : *Idea leuconoe*

Common name : Siam Tree Nymph

Family : Danaidae

ลักษณะ ปีกบนพื้นปีกสีขาว และมีสีดำตามแนวเส้นปีก มีจุดสีดำประปรายทั่วทั้งปีก คล้ายผีเสื้อร้อนลมน้อย และผีเสื้อร้อนลมมลายู แต่ตำแหน่งของจุดสีดำจะแตกต่างกัน และมีขนาดปีกใหญ่กว่า ปีกล่างคล้ายปีกบนเมื่อกางปีก ความยาวประมาณ 126 มิลลิเมตร

สถานที่พบ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

จำนวนที่สำรวจพบ 2 ตัวอย่าง

สรุปผลการทดลองและคำแนะนำ

การศึกษาชนิดของแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2553 – กันยายน 2554 โดยการออกสำรวจแมลงหายากจากบริเวณเขตรักษาพันธุ์ป่า และอุทยานแห่งชาติต่างๆ ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย และจากบริเวณที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ในจังหวัดต่างๆ เช่น ภูเก็ต ระนอง นครศรีธรรมราช ตรัง สตูล เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสุราษฎร์ธานี พบแมลงหายากและใกล้สูญพันธุ์ทั้งหมด 1 ชนิด ในอันดับ Lepidoptera ได้แก่ผีเสื้อร้อนลมสยาม *Idea leuconoe* (วงศ์ Danaidae)

จากการสำรวจพบเพียงตัวเต็มวัยของแมลงเหล่านี้ ซึ่งในการอนุรักษ์แมลงที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ ควรมีการศึกษาเรื่องพืชอาหารและระบบนิเวศที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของแมลงที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ได้ ให้คงอยู่ในธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โชติชัย สุวรรณภรณ์ . 2552. ผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขปัญหา Climate Change. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
แหล่งที่มา <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2007q2/2007may11p4.htm>. 9 กันยายน 2552
- ศิริณี พูนไชยศรี. 2545ก. พืชไร่น้ำจืดนิทรรศการแมลง. แผ่นพับ. กองกีฏและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตรกรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
- ศิริณี พูนไชยศรี. 2545ข. พืชไร่น้ำจืดแมลง. แผ่นพับ. กองกีฏและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตร, กรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
- ศิริณี พูนไชยศรี. 2547. การเก็บตัวอย่างแมลงเพื่อการศึกษาวิจัย. กลุ่มวิจัยกีฏและสัตววิทยา สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ. 32 หน้า
- อรุณ ลีวานิช. 2540. การอนุรักษ์แมลงในประเทศไทย. ว.กีฏและสัตววิทยา. 19(2): 89 – 94.
- อรุณ ลีวานิช. 2543. แมลงอนุรักษ์. เอกสารแผ่นพับ. กองกีฏและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตร. กรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 2.

ภาพที่ 1 ผีเสื้อร้อนลมสยาม